

Ämneskunskaper och lärarskicklighet – en reformerad lärarutbildning (SOU 2024:81)

Dnr U2024/02723

Universitets- och högskolerådet (UHR) avgränsar sitt yttrande till de avsnitt i betänkandet som berör myndighetens verksamhetsområde.

Sammanfattning

UHR ställer sig i huvudsak positiv till de uppdrag som myndigheten föreslås få i utredningen, med undantag från förslaget att UHR ska utreda hur ett redan godkänt betyg ska kunna kompletteras inom vuxenutbildningen. UHR instämmer i utredningens bedömning att föreslagna förändringar bör beslutas senast vid årsskiftet 2025/2026 för att det ska vara möjligt att genomföra nödvändiga förberedelser inför att ändringarna ska börja gälla.

UHR lämnar synpunkter på vissa författningsförslag, framför allt avseende högskoleförordningen. Det gäller bland annat förslag på ett tillägg i den nya bestämmelsen, 7 kap. 8 a §. UHR avstyrker det föreslagna datumet, 1 juli 2027, för ikraftträdande av de föreslagna ändringarna i högskoleförordningen och anser att detta datum skulle behöva tidigareläggas till 1 juli 2026. De föreslagna övergångsbestämmelserna för högskoleförordningen måste även ses över.

UHR ser vissa utmaningar i genomförandet av de höjda betygskraven till aktuella utbildningar. Det gäller bland annat uppdraget att fastställa hur tillträdeskraven ska utformas för sökande med äldre svenska och utländska betyg. Det sätt som behörighetskompletteringar lästa på komvux föreslås hanteras på, avviker från nuvarande regelverk och kan medföra ett än mer komplext tillträdessystem till högre utbildning.

Nedan framför UHR utförligare synpunkter under angivet avsnitt i betänkandet.

Avsnitt 1.1. Förslag till förordning om ändring i högskoleförordningen (1993:100)

Utredningen föreslår att det ska införas en ny bestämmelse, 7 kap. 8 a § högskoleförordningen. I det tredje stycket i denna bestämmelse föreslås att följande krav ska gälla för olika lärarutbildningar "Kraven enligt första och

andra stycket ska gälla utöver de andra krav på särskild behörighet som enligt 8 och 9 b §§ ställs för tillträde till utbildningsprogram”.

UHR anser att denna bestämmelse måste förtydligas. Enligt den nuvarande lydelsen av 7 kap. 9 § högskoleförordningen får UHR föreskriva om vilka krav på särskild behörighet enligt 7 kap 8 §, punkten 1 som ska gälla för ett utbildningsprogram som vänder sig till nybörjare och som leder till en yrkesexamen. I den föreslagna lydelsen av den nya bestämmelsen 7 kap. 8 a § framgår inte att de krav som UHR föreskriver om också ska gälla. UHR föreslår därför att det i 7 kap. 8 a § tredje stycket även ska finnas en hänvisning till 7 kap. 9 §.

UHR tillstyrker tillägget i bemyndigandet för att tydliggöra att myndigheten får föreskriva om betygskrav enligt äldre bestämmelser för de utbildningar som omfattas av 7 kap. 8 a §. UHR ser dock att bemyndigandet kan förtydligas ytterligare och föreslår följande formulering:

Universitets- och högskolerådet får meddela föreskrifter om hur sökande med betyg som har utfärdats enligt äldre bestämmelser ska uppnå de behörighetskrav som anges i 8 a § första och andra stycket.

Avsnitt 11.4. Genomförandet av skärpta behörighetskrav

Inga undantag från kravet om högre betyg i svenska och kravet kan visas genom reell kompetens

UHR instämmer med utredningens resonemang att det ska vara möjligt för lärosätena att med stöd av 7 kap. 3 § högskoleförordningen kunna göra undantag i enskilda fall från behörighetsvillkoret om lägst betyg D respektive C i Svenska 3 eller Svenska som andraspråk 3 liksom att det särskilda behörighetsvillkoret ska omfattas av bestämmelsen om reell kompetens.

UHR får i uppdrag att utreda hur tillträdeskraven ska utformas för andra grupper

UHR tillstyrker förslaget att myndigheten ska utreda hur betygskravet i svenska ska utformas för sökande med äldre svenska betyg, utländska betyg, omdöme från folkhögskola och språktest. UHR ser dock att det kan bli en särskild utmaning att fastställa motsvarigheten till betyget D då det saknas betygsgränser för denna betygsnivå.

Avsnitt 11.7.2 Behörighetskomplettering inom komvux

Utredningen föreslår att den som läser upp ett redan godkänt betyg i svenska i syfte att uppnå behörighetskravet till lärar- eller förskolläraryrket endast ska kunna använda betyget för att styrka den särskilda behörigheten. Betygsvärdet ska inte kunna påverka sökandes meritvärde. UHR ser detta som

problematiskt eftersom det skulle innebära att regelverket för tillträde blir än mer komplext då behörighetskompletteringar skulle hanteras på olika sätt beroende på sökt utbildning.

UHR står fast vid sin tidigare bedömning att den systemutveckling av antagningssystemet som krävs för att kunna hantera kompletteringar på det sätt utredningen föreslår tidigast kan genomföras efter det att myndighetens arbete med att implementera de nya ämnesbetygen är slutfört, det vill säga tidigast under 2029.

Avsnitt 11.7.3. Utredningsuppdrag till UHR

UHR avstyrker den del av förslaget som avser att myndigheten ska få i uppdrag att utreda möjligheten att komplettera ett redan godkänt betyg i svenska på komvux för att uppnå det särskilda betygskravet till lärar- respektive förskolläraryt utbildningen. UHR är en utbildningsmyndighet med fokus på universitets- och högskolestudier. UHR ser inte att myndigheten besitter den kompetens som är central för att kunna göra en utredning inom ett område som inte omfattas av myndighetens kompetensområde. UHR ser därför att denna del av uppdraget skulle kunna utföras mer effektivt av Skolverket.

Den del som avser att utreda hur ett högre betyg ska kunna användas för att styrka behörighet vid antagning till högskoleutbildning anser UHR däremot att myndigheten bör utreda.

Avsnitt 11.9. Det behövs fler som vill bli lärare och förskollärare

Utredningen föreslår att UHR ska få i uppdrag att, i samverkan med Skolverket, genomföra aktiva informationsinsatser för att få fler att bli intresserade av lärar- och förskolläraryrkena och därmed öka intresset för utbildningen. UHR anser att detta ligger i linje med myndighetens uppdrag att underlätta för individer att göra välvägd studieval och ser att det finns goda möjligheter att bygga vidare på det arbete som gjorts tidigare för att öka intresset för lärarutbildningen och läraryrket, bland annat genom den lärarutbildningsguide som finns på Studera.nu.

Avsnitt 12.1.1. KPU 60 och KPU 75 ska förlängas

UHR vill uppmärksamma att det anges olika datum vad gäller förslaget om att försöksverksamheten KPU60 och KPU75¹ ska förlängas. I konsekvensutredningen² anges att utredningen föreslår att KPU60 och KPU75 ska förlängas till och med år 2030. I ändringsförslaget för förordningen

¹ Förordning (2021:1336) om försöksverksamhet med kompletterande pedagogisk utbildning som leder till grundläroexamen eller ämnesläroexamen

² Sid 239 och 243.

(2021:1336) om försöksverksamhet med kompletterande pedagogisk utbildning som leder till grundlärarexamen eller ämneslärarexamen anges att förordningen ska gälla till år 2032.³

UHR delar uppfattningen att slutsatser och synpunkter som fångas upp i de redovisningar och utvärderingar som ska göras av försöksverksamheten behöver beaktas inför beslut om en eventuell förlängning eller permanent verksamhet. Mot bakgrund av UHR:s uppdrag att föreskriva om den särskilda behörigheten för försöksverksamheten ser myndigheten att justeringar i bestämmelserna om den särskilda behörigheten skulle kunna öppna upp för att fler sökande kan bli behöriga till utbildningen. UHR välkomnar därför en dialog om detta.

Avsnitt 14. Utveckla innehållet i lärarutbildningarna

Utredningen föreslår att innehållet i lärarutbildningarna ska utvecklas genom ökat fokus på ämneskunskaper, ämnesdidaktiska kunskaper och den praktiska metodiken i lärarutbildningarna.

UHR ser gärna i dessa sammanhang att möjligheterna för kunskapsinhämtning i andra länder via Erasmus+, högre utbildning, lyfts fram. Insatsen stöder fysisk och blandad mobilitet för studenter inom högre utbildning inom alla ämnesområden och nivåer. Studenterna kan antingen studera utomlands vid ett partnerlärosäte eller praktisera på en relevant arbetsplats utomlands, till exempel en skola. Studenterna kan även kombinera en studieperiod utomlands med praktik för att ytterligare stärka läranderesultatet och utveckla generella färdigheter.

Avsnitt 19.1. Ikraftträdande

UHR instämmer med utredningen att beslut om de föreslagna ändringarna behöver fattas senast vid årsskiftet 2025/2026. En förutsättning för att UHR ska kunna genomföra de utredningsuppdrag som utredningen föreslår är att myndigheten ges uppdragen i nära anslutning till denna tidpunkt. Det kommer vara helt avgörande för att UHR ska hinna ta fram föreskrifter och underlag för tillämpningsbeslut samt implementera det nya regelverket i god tid innan ändringarna ska börja gälla.

UHR avstyrker det föreslagna datumet om den 1 juli 2027 för ikraftträdande av de föreslagna ändringarna i högskoleförordningen. UHR anser att ändringarna behöver träda i kraft senast den 1 juli 2026 för att UHR ska kunna fatta beslut om nya föreskrifter om särskild behörighet för att dessa ska kunna tillämpas vid antagningen till höstterminen 2027.

³ Sid 79-80

För att föreslagna ändringar i övriga förordningar ska träda i kraft samtidigt förespråkar UHR att datum för ikraftträdande även för dessa, med undantag av förordningen (2011:689) om vissa behörighetsgivande examina för legitimation som lärare och förskollärare och om högskoleutbildningar för vidareutbildning av lärare och pedagogisk personal inom förskolan som leder till lärar- eller förskollärarexamen, förordningen (2011:689) också ändras till den 1 juli 2026, samt att ändringarna ska tillämpas på utbildningar som påbörjas efter den 15 augusti 2027. Då de föreslagna ändringarna av förordningen (2011:689) endast är en ändring om att verksamheten ska bli permanent finns det inte samma behov av att ha samma ikraftträdande som för övriga föreslagna ändringar.

Avsnitt 19.2 Övergångsbestämmelser

UHR anser att de föreslagna övergångsbestämmelserna för högskoleförordningen måste ses över. UHR ser att övergångsbestämmelserna i sin förslagna utformning öppnar upp för ett antal frågor. Till exempel anges i punkterna 3 och 4 i övergångsbestämmelserna vad som gäller för en examen som utfärdas före den 15 augusti 2027 respektive efter den 31 januari 2028. Det är dock oklart vad som gäller för en examen som utfärdas mellan dessa två datum.

Avsnitt 20.6.8. Sveriges internationella åtaganden och förhållande till EU-rätten

UHR ser positivt på förslaget om fler vägar till lärarexamen och därmed fler vägar till läraryrket. Myndigheten noterar att förslaget innebär ändringar i kvalifikationskraven. Sådana ändringar ska vara föremål för proportionalitetsprövning enligt EU-direktiv 2018/958 om proportionalitetsprövning.

Beslut

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Eino Örnfeldt efter föredragning av processledare Gunilla Hammarström i närvaro av tillförordnad avdelningschef Heléne Säll Matsson.

Eino Örnfeldt

Gunilla Hammarström

Expedieras till:
Utbildningsdepartementet